— Нико й Анно, ви ще? спите?

— Де там… Наше, Дми, вже давно відіспалося.

— Бо мені щось таке приснилося… Ніби ми всі четверо ще молоді, десь навіть до вінчання… Та й ніби отак, як тепер, обі пари вкупі. І таке, скажу вам, межи нами сталося!.. Я би розказав, але боюся, що Євдоха вже прошумалася…

— Я чую-чую, старий безстиднику!

— О, видите…

— Не бійтеся, Євдо! То лиш язик у нього тепер масний, а сни давно вже скоромні.

— Не суди, Нико, по собі. Ранками я ще буваю теплий!

— З вас би котрий, що пусте молоти, ліпше встав та запалив лямпу. Вже десь надворі біла днина.

— Зараз, сарака, за…а, хороба на тебе, йка, пітьма!.. О! — Готово! З днинкою Божою вас!

— Дякувать! І вас, Дмитрику!.. А ти, Нико, піди підойми трохи ляду, пусти повітря свіжого, бо від цього сопуху в голові дзвонить…

— Та й визирни, братчику, як там… Отче наш, іже єси на небесі…

— Госпідку, прийми щиру молитву за Йванка та й Федька, оборони моїх діточок від злої напасті, від кулі, облави та неволі…

— Богородице Діво, радуйся…

— Матінко Божа, заступнице, укрий слідочки нашого Василька від недоброго ока…

— …і сина, і Святого Духа — Амінь!

— Мете — світу не видко.

— Вітер? Із снігом?

— Но… Ще тут у чагарях трохи гасне, а по верхах аж свище.

— Гм… Добре мете… Як думаєш?

— Думаю, сьогодні можна.

— Нико, я не позволю!

— Дайте собі, Анно, спокій! Таж ми не бахури малі.

— Правда, Анночко, най сходять. Може, в світі які переміни, а ми тут сидимо, як миші…

— Одно слово, лагодьте бігом їсти, та й доки того сніговія, ми з Николою раз-два обернемось.

— Може би-сте, Дми, забігли до нашої Параски та вовни прихопили? Вона мені винна. Бо цю вже допрядаємо.

— Ти, жінка, вдуріла?! За тою хатою десь око та й око. Якщо Параска з Лесем ще не в Сибіру…

***

— …а як був у четвертій клясі і возили їх, — пам’ятаєте, вліті? — кращих учеників до Варшави…

— Де не пам’ятаю! Наш Іванко також тоді їздив.

— Но. То, чуєте, заощадив із тих грошенят (Господи, що то — на льоди то на цукорки мав пару злотих!) і купив мені таку довгу вузеньку фусточку…

— Ану, тихо!.. Ні, поздавалося.

— Щось довго їх нема. Господи, збав і помилуй!

— Не бійтеся, Анно! Така фурделиця йде, що ані стріти кого, ні сліду зробити.

— Божечку, ми хоч собі тут сидимо, а як нашим хлопчикам…

— Що вдієш, так чоловікам від віка судилося. Ще хоч добре — діди наші при нас… Але й правда, щось довго нема їх…

— Хоч Никола мене сварить, але я таки в тім переконанню, що то наука їх збавила. Оті січі, та просвіти, та читальні…

— Бійтеся Бога, Анно, таж не запирати було їм світу!

— Світу!!! Тільки тепер того й світу, що дебрями темними зі смертю в хованки бавляться, а ми тут у дирі гибіємо за то, що їх породили.

— На все Господня воля. Я не нарікаю…

— Агій, дурна бабо!

— ???

— Та то я про себе. Все скільки тут сидимо, а я все до вікна наслухаю.

— Це Дмитро навмисне придумав, як робили з Николою криївку. Ти, кажу йому, не лінувався на дармову роботу? — Най, каже, хоч трохи буде здаватися що в хаті сидимо, а не в ямі. Навіть фіранку сам повісив, аби глину не видко.

— А чуй, тепер таки йдуть!..

***

— …та й у Федевої хата згоріла.

— Йой! Таки геть?

— Дошпенту. Лиш головеньки під снігом тліють.

— Недавно… А Грацунякова?

— Ціла. В ній совіти квартирують. Зато Половичукову сільрада якомусь подолякові продала, вже розібрали…

— …

— …

— …

— …

— Що думаєш, старий? Доки ціла стоїть…

— Голова дорожча. Ти як, Нико?

— Рихтик!

— Но…

— Але ноги, холєра би го…

— То й мої заціпли.

— Щот-ти!.. Роки наші…

— Йо…

— Вмучилися, бідаки…

— Що хочете, по чагарях та заметах.

— Та й до села кілький світ!

— Нате кожух, вержте на Николу, бо щось ним телепає.

— Аби ще не заслаб, моє біднятко. Ляжу коло нього, хоч трохи зігрію.

— Та й я тої…

— А про хлопців нічого…

— Де б то вони розпитали!.. Але тихо, збудимо…

— Ає, най посплять.

— Но, ціхо…

— Вже…

***

— Дмитрику, а котра вже година?

— За квандрас дванадцята.

— Уполудне чи д’опівночі?

— О! Чи не казав я вам, баби, спім лиш по режиму. Тепер загубилися в часі, то що вночі мемо робити?

— Таке наше, Анно. Пусте жалій, а воно ще виговорює… То вже ніч, питаю?

— Ніч-ніч, Доцю. Дай мені різак, най дві зарубки зроблю. Бо оця коротка вже буде шеста, треба ще одну довгу, на завтра.

— Ліпше довгу, Дми, зроби завтра поопівночі, бо заплутаємось.

— Я си, Нико, не заплутаю. А зроблю тепер, бо неділеньку треба не до опівночі, а до зір шанувати…

— …

— Яка там вже, Дмитрику?

— Двадцять і третя днина падолиста.

— Боже!

— Нічого, Анно, не журіться, ще шість довгих зарубок — і будемо колядувати.

— Як доти нам не заколядують…

— Анно!

— Та я що…

— А ото!.. приприся!

— Йо… напудив.

— Лишіть, Нико, що ви, бігме, як дітва обоє?!

— Та бо най не каркає!

— Будьте, Николко й Анночко, ціхо, бо прийдуть жовніри з великими гавами та й вас ухоплять.

— Вам ще, Євдо, до жартів…

***

— Гов, сусіди!

— Гов! Як спали, Дмитрику?!

— Добре, як ви?! З неділенькою вас!

— Дякувать і вас також!

— Чуєте, що мені снилося…

— Мой, ти знову?

— Не заважай стара, я направду. Снилося мені, чуєте, що ніби звіявся нараз вітер, десь таки отут звіявся, і відхилив фіранку, а за вікном біло-біло…

— Це на слабість.

— У тебе, Анно, все на слабість. Ліпше слухай!

— Та й десь таке тото світло біле й глибоке, що аж дрижить, таке глибоке… І якась така тривога, така, чуєте… Євдошко, Доцьку, ти чого?

— Дмитрику-у-у!..

— Ади! Таже ти ще не дослухала…

— Дайте їй, Дми, поплакати. Це таке, що як насяде, само не попустить.

— Про мене… Світло світити?

***

— …собі говори, а я одно знаю — добре, як ще зиму перебудуть, а навесні їх тут і сліду…

— Жди, псе, доки кобила здохне!

— Раз тобі кажу, Лондон ще пройшлого року…

— Здалися ми, Нико, Європі. Нагадай собі, як було по Першій світовій…

— Тепер не той ряд…

— Той самісінький! Що було по першій, буде й по другій. Уже є!

— Агій на вас, політики! Найдіть щось друге до бесіди, бо від ваших криків голова розскакується.

— Отак, Нико, і тут тема свободи. Біда їх бери, давай карти.

— А-а… Я вже ними згидив.

— Добре маєте, Николко. Ти би краще, старий, як з тими картами, слова Божого почитав у неділю…

***

— А след-то, судя по всему, вчерашний?

— Да, если на чистое выйдет, наверняка замело, знатный был дуйник…

— На то и рассчитывали. Обычно след в след идут, а тут, вишь, беспечно…

— Разговорчики!

***

— "…бо з півночі зло приведу і велике нещастя. Лев виходить із своєї гущавини, і той, хто нищить народи, вирушає із місця свого, щоб той край обернути на руїну, і спустошені будуть міста твої…"

— Дми, там наверху… Як би що хрупнуло.

— Тобі поздавалося, старенька. "Отож, опережіться веретами, плачте і голосіть…"

***

— А может, все же, товарищ, капитан?..

— К чертям собачьим, лейтенант! Прошлый раз я двух бойцов положил, да трое раненых, а они под конец перестрелялись, бляди, в своем бункере… Приготовить гранаты! Сидоров, придержи собаку!..

***

— Дмитрику, чого ти вмовк?.. Дми, я си бою, що ти наслухаєш?!

— Вітер з голих верхів. Не бійся, Доцьку, дай мені руку…

1993 р.